

ISSN 2310-3353

«А. БАЙТҰРСЫНОВ
АТЫНДАҒЫ ҚОСТАНАЙ ӨңІРЛІК
УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

ҚМПИ ЖАРШЫСЫ

ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

№ 3

2022

150
жы
Ахмет
БАЙТҰРСЫНОВ

Қостанай мемлекеттік педагогикалық институтының ЖАРШЫСЫ

ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ

№ 3 2022

БЕКБОСЫНОВА, А.Х., БЕКТЕМИСОВА, А.А.

**ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОИЗВЕДЕНИЙ И. АЛТЫНСАРИНА
(ПРИМЕНЕНИЯ СРАВНЕНИЙ, ЭПИТЕТОВ)**

В статье подробно проанализированы особенности употребления сравнений и эпитетов, встречающихся в произведениях И. Алтынсарина, передовые мысли просветителя, их воспитательное значение. Также остановились на научных трудах, написанных в рамках этой темы, проанализировав мнения ученых. Разобрали их на группы.

Ключевые слова: художественная особенность, сравнение, эпитет, национальное познание.

BEKBOSSYNOVA, A.H., BEKTEMISOVA, A.A.

**ARTISTIC FEATURES OF THE WORKS OF I. ALTYSARIN
(THE USE OF COMPARISONS, EPITHETS)**

The article analyzes in detail the features of the use of comparisons and epithets found in the works of I. Altynsarin, the advanced thoughts of the educator, their educational significance. We also focused on scientific works written within the framework of this topic, analyzing the opinions of scientists. We sorted them into groups.

Key words: artistic feature, comparison, epithet, national cognition.

ӘОЖ 811/811.879

Божекенова, Ж.Т.

биология магистрі,
жаратылыстану ғылымдары пәндері
кафедрасының аға оқытушысы

Кожмухаметова, А.С.

жаратылыстану ғылымдарының магистрі,
жаратылыстану ғылымдары пәндері
кафедрасының аға оқытушысы,
Ө. Сұлтангазин атындағы
педагогикалық институты,
А.Байтурсынов атындағы,
Қостанай өңірлік университеті,
Қостанай, Қазақстан

**«ЦИТОЛОГИЯ ЖӘНЕ ГИСТОЛОГИЯ» ПӘНІНІҢ МЫСАЛЫНДА ОҚУ ҮРДІСІНДЕ
CLIL ҚОС ТІЛДІ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ**

Түйін

Мақалада CLIL технологиясын қолданудың артықшылықтары мен қиындықтары туралы айтылады. Бұл технологияны оқу процесіне енгізудің негізгі теориялық ережелері, әдістемелік принциптері мен үлгілері, сонымен қатар оны «Цитология және гистология» пәнін оқыту кезінде қолдану мысалдары келтірілген.

Кілт сөздер: CLIL технологиялары, пән мазмұны, тілдік мазмұн, лингвистикалық және коммуникативті құзыреттер.

1 Кіріспе

Бүгінгі таңда қазіргі қоғамда ұлтаралық және мәдениетаралық кеңістікте заманауи тұлғаны әлеуметтендіру мәселелері өте өзекті, сонымен бірге екінші тілді меңгеру кәсіби білім мен мүмкіндіктерді кеңейту құралдарының бірі ретінде қарастырылады. Осыған байланысты тілдерді оқытудың жаңа білім беру технологиялары пайда болуда.

Осы технологиялардың бірі CLIL шет тілін пәндік-тілдік интеграцияланған оқыту болып табылады (Content and Language Integrated Learning). CLIL екінші тілді үйренуді басқа

пәндерді меңгеру құралы ретінде қарастырады, осылайша білім алушының оқуға деген қажеттілігін қалыптастырады, бұл оның коммуникациялық қабілеттерін дамытуға, сонымен қатар ана тілінде де ойлауға мүмкіндік береді. CLIL дидактикалық әдіснаманың келесі анықтамасы ең көп кездеседі – студенттердің жалпы білім беру білімдері мен дағдыларын қалыптастырып, дамытатын контекстінде шет тілінде тілдік және коммуникативтік құзыреттерді қалыптастыруға мүмкіндік беретін дидактикалық әдістеме.

2 Материалдар мен әдістер

Кез келген оқу пәннің шеңберінде оқытушылар студенттердің пәндік және шет тілін даярлық деңгейіне қарай қолда бар оқу материалдарын өз бетінше бейімдейді немесе әзірлейді. CLIL-де оқу материалдарының көпшілігі қолданатын тілдің немесе тапсырмалардың күрделілігіне байланысты бейімделуді қажет етеді. Оқытушылар ұсынған сайттардан да мәселе туындауы мүмкін. Барлық ресурстар студенттерге шет тілін меңгеру деңгейі бойынша қаншалықты қолайлы екенін алдын ала тексеру керек. Студенттер осы пәнді оқу процесінде жағдаятты есептерді шешу үшін пайдаланатын шет тілін биология пәнінің оқытушылары да қажетті деңгейде меңгеруі керек. Мұны жағдаятты есептің мысалы арқылы көрсетуге болады:

Situational task: The cells lining the intestine have a brush border. In some pathological conditions, it is destroyed.

Questions: 1. What is the brush border formed by? 2. What function does it perform? 3. What function of intestinal cells will be affected?

CLIL бойынша білім алушылар берілген тіл үлгісін қайталау үшін оны бірнеше рет тыңдау керек.

CLIL-дің 4 компоненті. CLIL сабақтарын жоспарлау кезінде Д. Койл әзірлеген 4-С принципіне сүйену керек.

1. Мазмұны: цитология және гистология дегеніміз не? (жасуша, ұлпа, ұлпа қызметтері).

2. Қарым-қатынас: білім алушылар сабақ барысында қай тілде сөйлеседі? Мысалы, жасушалардың құрылысы мен ұлпалардың түрлерін зерттеуге арналған биологиялық терминология.

3. Таным: белгілі бір биологиялық мәселені шешу үшін оқушыларға қандай ақыл-ой операциялары қажет? Мысалы, анықтау, жіктеу, пайымдау, жалпылау.

4. Мәдениет: сабақта мәдени компонент бар ма, яғни әр түрлі мәдениеттердің студенттері эпителий ұлпасының жіктелуін басқаша орындайды ма?

Білім алушылар биологиялық тілді және ауызекі тілді пайдалана білуі тиіс. Әрбір пән өзінің арнайы тілін пайдаланады (content-obligatory). Оған арнайы пәндік лексика мен терминдер, грамматикалық құрылымдар мен функционалды сөз өрнектері жатады. Мұның бәрі оқу пәні аясында жаңа білім алу, білім алмасу, топтық талқылауға қатысып тапсырмаларды орындау және т. б. үшін қажет. Жалпы ауызекі тіл (content-compatible language) бұл, мысалы, мектеп бағдарламасы аясында және ЖОО-да шет тілін оқыту барысында меңгерген тілді қолдану, осы тілде студенттер CLIL сабақтарында сөйлесе алады.

Мысалы, бір ұлпадағы жасушалардың атқаратын функцияларына байланысты ұқсастықтары мен айырмашылықтарын талқылау үшін биология пәнінің оқытушысы ағылшын тіліндегі келесі тілдік өрнектерді бөліп көрсете алады:

Content-obligatory language	Content-compatible language
Cell, tissue, cell shape, function localization, intercellular connections I complete the comparison table	The same, different, general, structure, contain, produce This mean

3-4 Нәтижелер мен талқылаулар

CLIL сабағын жоспарлау. Бар білімді өзектендіру.

Сабақтың тақырыбы бойынша бұрыннан бар білімді жаңартудан бастау маңызды және пайдалы. Сабақ тақырыбы бойынша ана тілінде студенттердің жеткілікті білімі болуы мүмкін, бірақ бұл ақпаратты шет тілінде жеткізуде қиындықтар туындайды.

Мысалы, ми шабуылы кезінде студенттер жаңа тақырып бойынша мәселені ана тілінде талқылап пікірталас өткізеді, содан кейін шешімдерін шет тіліне аударады.

«Кіріс мәліметтер» және нәтиже.

Оқытушы CLIL сабағында қандай «кіріс мәліметтер» ұсынатындығын жоспарлауы керек. Ақпарат қалай ұсынылады? Ауызша немесе жазбаша түрде, электронды немесе қағазға басылып беріле ме? Бұл ақпарат фронтальды, топтық немесе жұптық жұмыс үшін пайдаланылады ма? Оқытушы сонымен қатар оқу нәтижесін жоспарлауы керек. Студенттер мазмұнды қалай іске асырады және талқылайды? Шет тіліндегі лексикасы мен сабақтың «тілі» қандай? Талқылау ауызша, жазбаша немесе практикалық дағдыларды көрсету арқылы өтеді ме? Тапсырма қалай орындалады: жеке, топтарда немесе жұпта ма? Бағалау критерийлері қандай?

Тапсырманы орындауға бөлінген уақыт.

Бөлінген уақыт – бұл оқытушының шет тілінде қойылған сұраққа жауап құрастыруға арналған үзіліс. Егер пән ана тілінде оқытылмаса, студенттерге жауап беру үшін көбірек уақыт қажет болуы мүмкін, әсіресе оқудың бастапқы кезеңдерінде. Оқытушы барлық студенттерге пікірталасқа қатысуға мүмкіндік беретін үзіліс жасауы өте маңызды.

Жұптық немесе топтық жұмыс.

Оқу процесінде арнайы пәндік лексика мен тілдік клишелерді қолдануды ынталандыратын тапсырмаларды қамтиды. Жұпта жұмыс істеу кезінде лексиканы қолданып бекіту үшін бос орындарды арнайы ақпаратпен толтыруға, сөздер мен кескіндерді, суреттерді сәйкестендіруге (labelling), диалогтарды құруға және т.б. бағытталған тапсырмаларды қолдануға болады. Топтық жұмыс өткен тақырып бойынша презентациялар құруды көздейді. Жаттығулар жаңа пәндік және тілдік материалдарды игеруге және бекітуге бағытталуы керек.

Танымдық сынақ (Cognitive challenge).

Әдетте студенттерге шет тілінде танымдық қабілеттерін дамыту үшін айтарлықтай қолдау қажет. Олар шет тілі сабақтарында қолданылатын ауызекі сөйлеу тілін ғана емес, пәндерді оқуға қажетті академиялық тілді де дамытуы керек. CLIL арқылы оқу кезінде оқудың басында да студенттерге түсінуге қиын ұғымдар мен терминдердің үлкен көлемі қиындықтар туғызады.

Бұл кезеңде студенттерге белгілі бір қолдау көрсету маңызды. Ол үшін «scaffolding» стратегиясын уақытша пайдалану ұтымды.

Мысалы, оқытушы сөйлемнің басын тақтаға жазады, ал студенттер сөйлемді өз бетімен аяқтау керек.

We found that the	in the preparation	_____ cell of the _____ tissue
We found that the in the preparation blood cell of the connective tissue.		

Білім алушылардың ой-өрісін дамыту.

Оқытушылар ақыл-ой операцияларының дамуына түрткі болатын сұрақтар қоюы керек. Мысалы, осындай ашық сұрақтар - Ұлпа дегеніміз не? Қай жерде орналасқан? Ұлпаның қандай түрі? Ол қандай функцияны атқарады? т.б. немесе тілдің күрделі құрылымдарды қолдануды талап ететін сұрақтар: Неге? Қалай? Қалайша? т.б. CLIL контекстінде білім алушылар сұрақтарға жауап іздейді. Тиімді жұмыс істеу үшін CLIL оқытушылары:

- дұрыс айтылымды тындау үшін аудио дыбысталуы бар онлайн сөздіктерді пайдалануы керек;

- барлық студенттердің пәндік салада қарым-қатынасқа қажетті функционалдық тілді білуіне көз жеткізу, мысалы, препаратты түсіндіру, себеп-салдарды сипаттау;

- студенттерге қажетті арнайы пәндік сөздік қорына назар аударып, сөздерді тақырып бойынша жазу, мысалы: жасуша, ұлпа, ұлпа түрлері, қызметі;

- ақпаратты берудің және жұмысты ұйымдастырудың сан алуан формаларын қолдану, білім алушылардың жеке және шығармашылық іс-әрекетіне бағдарлау тиіс.

Бұл шет тілі сабақтарына тән белсенділік пен коммуникативті тәсіл аясында жүргізілсе, базалық пәндерді оқу студенттер үшін әлдеқайда қызықты әрі нәтижелі болады деген сөз.

5 Қорытынды

CLIL технологиясын қолданудағы көптеген қиындықтарға қарамастан, оны енгізу қажеттілігі айқын. Бұл әдістеменің басты артықшылықтарының бірі студенттердің шет тілдерін үйренуге деген ынтасын арттыру болып табылады. Тіл нақты коммуникативті міндеттерді шешу үшін қолданылатындықтан, тілді меңгеру мақсаты айқын. Сонымен қатар, студенттер меңгеріп жатқан тілдің мәдениетін жақсырақ үйренуге және түсінуге мүмкіндік алады, тілдік материалының ауқымды көлемін өз бойынан өткізеді, сонымен, студенттің әлеуметтік-мәдени құзыреттілігі қалыптасады. Бұл – табиғи тілдік ортаға толықтай ену болып табылады.

Әдебиет тізімі

1. Сафарова А. М. Изучение иностранного языка с применением элементов современной методики CLIL в образовательном процессе // Педагогическое мастерство: материалы VIII Междунар. науч. конф. (г. Москва, июнь 2016 г.). – М.: Буки-Веди, 2016.

2. Richards, J. C. & Rogers, T. S. (2014). Approaches and methods in Teaching. Cambridge: CUP.

3. BOOK_CLIL.pdf (nu.edu.kz).

4. The CLIL Resource Pack – Photocopiable Resource Book (ORG).pdf (vk.com).

Материал редакцияға түсті: 26.05.2022

БОЖЕКЕНОВА, Ж.Т., КОЖМУХАМЕТОВА, А.С.

ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИИ ДВУЯЗЫЧНОГО ОБУЧЕНИЯ CLIL В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ НА ПРИМЕРЕ ДИСЦИПЛИНЫ «ЦИТОЛОГИЯ И ГИСТОЛОГИЯ»

В статье рассказано о преимуществах и трудностях использования технологии CLIL. Приведены основные теоретические положения, методические принципы и модели реализации данной технологии в образовательном процессе, а также примеры ее применения, в частности при обучении дисциплины «Цитология и гистология».

Ключевые слова: технологии CLIL, предметное содержание, языковое содержание, лингвистические и коммуникативные компетенции.

BOZHEKENOVA, ZH.T., KOZHUKHAMETOVA, A.S.

APPLICATION OF BILINGUAL LEARNING TECHNOLOGY CLIL IN THE EDUCATIONAL PROCESS ON THE EXAMPLE OF THE DISCIPLINE "CYTOLOGY AND HISTOLOGY"

The article describes the advantages and difficulties of using the CLIL technology. The main theoretical provisions, methodological principles and models of the implementation of this technology in the educational process, as well as examples of its application, in particular when teaching the discipline «Cytology and Histology» are given.

Key words: CLIL technologies, subject content, language content, linguistic and communicative competencies.